

різниця між споконвічними й християнськими іменами стала причиною формування категорії офіційності/неофіційності антропонімів, а це призвело до формування окремого класу прізвиськ і, як наслідок, формула «*особове ім'я + особове ім'я*» трансформувалася у формулу «*особове ім'я + прізвисько*» [1, с. 97].

Аналіз антропонімів «Луцької замкової книги 1560-1561 рр.» показав, що в способах ідентифікації особи простежуються закономірні для XVI ст. тенденції називання. Одна з найяскравіших – переважання дволексемних формул в іменуванні представників усіх прошарків суспільства. Різноманітні засоби творення прізвищевих назв мають різний ступінь продуктивності, а наявні в пам'ятці антропоніми дають можливість констатувати факт відсутності усталених способів ідентифікації особи в XVI ст. Формула «*особове ім'я + патронім*» найпоширеніша в аналізованому антропоніміконі. Прізвищеві назви дволексемних іменувань Луцької замкової книги XVI ст. утворюються переважно від християнських імен за допомогою суфіксів **-ович / -евич**.

Використана література:

1. Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах : монографія / С. М. Пахомова – Вид. 2-е, доповн. і переробл. – Ужгород : В-во Олександри Гаркуші, 2012. – 344 с. – (Серія «Бібліотека української ономастики»).
2. Худаш М. А. З історії української антропонімії / М. А. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – 236 с.
3. Чучка П. Прізвища закарпатських українців : історико-етимологічний словник / Павло Чучка. – Львів : Світ, 2005. – 704 с.
4. Чучка П. Слов'янські особові імена українців : історико-етимологічний словник / Павло Чучка. – Ужгород : Ліра, 2011. – 432 с.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ:

ЛК Луцька замкова книга 1560-1561 рр. / Підгот. до видання В. М. Мойсієнко, В. В. Поліщук. – Луцьк, 2013. – 733 с.

Вознюк Ольга,
студентка 61 групи
ННІ філології та журналістики.
Науковий керівник – **кандидат філологічних наук,**
доцент Титаренко В. М.

Судово-адміністративна лексика житомирських актових книг

Кін. XVI – пер. пол. XVII ст. – окремий період у розвитку української мови та її стилів, зокрема офіційно-ділового.

Уходження Правобережної України спочатку до складу Великого князівства Литовського, а пізніше до складу Речі Посполитої зумовило виникнення великої кількості канцелярій, ділових документів, нових посад, а тому постала потреба в нових найменуваннях для позначення цих реалій.

Судово-адміністративну термінологію студіювали багато мовознавців. Досить добре відомі ґрунтовні дослідження М. Худаша, який аналізував лексику ділових документів цього періоду; В. Мойсієнко здійснив короткий аналіз тематичних груп лексики в передмовах до аналізованих книг; повний опис слів цієї царини вміщено в «Історії української мови. Лексикологія і фразеологія»; запозичення в староукраїнський період описували Л. Гумецька, Т. Лер-Сплавинський, А. Гонтарук, В. Титаренко та ін.

Опрацьовуючи пам'ятки, виявили судово-адміністративну лексику, яку класифікували на такі групи: назви державних установ та урядових осіб (*возний* [1, с. 55], *ротмістр* [1, с. 125], *уряд* [2, с. 54] тощо), назви злочинних дій та правопорушень (*побили, пограбили* [1, с. 54], *взяли* [1, с. 55], *помордовали* [1, с. 45] та інші), назви юридичних актів, документів (*справа* [2, с. 84], *акт* [1, с. 55], *лист* [1, с. 55], *запис* [2, с. 55], *реляція* [2, с. 100] тощо), назви позовів (*позов голо(в)ны(и) трибуналски(и)* [2, с. 220], *позов земски(и) кие(в)ски(и)* [1, с. 42], *позов ѿ забра(н)екґрунтовъ* [2, с. 37]), назви, пов'язані із судовим процесом (*пла(ч)ливѣ жалуючи* [1, с. 58] та ін.).

За походженням судова термінологія в аналізованих пам'ятках є запозиченою (*бурмістр* [1, с. 110], *інстигатор* [1, с. 108], *дѣлятор* [1, с. 147]) та питомою (*староста* [1, с. 42], *челядъ* [1, с. 146], *писар* [1, с. 147]).

Лексика іншомовного походження потрапляла двома шляхами: безпосередньо від мови-донора до мови-реципієнта (*воз(н)ий* [2, с. 42] 'судовий пристав, розсильний' (пол. *wozny* [3, Т. I, с. 416]); *пан* [1, с. 42] 'пан' (пол. *pan* [3, Т. IV, с. 272]) або через мову-посередника, якою в аналізований період виступала польська (*мо(р)дувати* [2, с. 60] 'мучити, катувати' (пол. *mordować*,

нім. *morden* 'убивати' [3, Т. III, с. 514]); *лимитация* [1, с. 59] 'відтермінування суду' (пол. *limitacja*, лат. *limitatio*).

Найбільший вплив на формування судово-адміністративної термінології в XVI-XVII ст. мали польська (*шляхта, пан, войт*) та латинська (*декрет, апеляція*) мови.

Аналізовані лексеми пройшли різні етапи становлення й розвитку: одні функціонують і в сучасній українській літературній мові (*суд, уряд* тощо), інші – архаїзувалися, оскільки зникли реалії, які вони позначали (*ротмістр, воєвода, каштелян*), ще інші частково змінили значення (втратили одне із значень або набули нових) (*пан*).

Офіційно-діловий стиль XVI-XVII ст. відзначається наявністю великої кількості термінів, переважно польського та латинського походження.

В актових книгах використано запозичення не лише слів, а й окремих виразів, очевидно, з польської мови або під її впливом з інших. Це пояснюється тим, що діловодство аналізованого періоду на території України здійснювалося за польським взірцем: до (*в*)ря(*д*)у за(*м*)ку гдрско(*го*) [1, с. 43]; его мл(*с*)ть па(*н*) [1, с. 90]; учт(*и*)вого шляхтица [1, с. 54]; наехавши моцно кзвалътомъ [1, с. 45]; ѿ побудова(*н*)є двора на кгру(*н*)тѣ [1, с. 42]; на(*с*)ла(*в*)ши мо(*ц*)но кзва(*л*)томъ [1, с. 65]; наеханъє на дворъ [1, с. 54] тощо.

Порівнюючи справи за 1590, 1611 та 1635 роки, слід відзначити наявність спільних кліше. Наприклад, початки справ: на врьдѣ его к(*р*) мл(*с*)ти за(*м*)ку Житоми(*р*)ского пѣредо (*м*)ною ..., по(*д*)старости(*м*) житомиръски(*м*) [2, с. 118], писа(*л*) и присьла(*л*) до мене, ... по(*д*)старостего житоми(*р*)ского [2, с. 76]; закінчення справ: до кни(*г*) принято и записано естъ [2, с. 76].

Використана література:

1. Акти Житомирського гродського уряду: 1590 р., 1635 р. / Упоряд. В. Мойсієнко. – Житомир, 2004. – 256 с.
2. Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 року / Упоряд. А. Матвієнко, В. Мойсієнко. – Житомир, 2002. – 392 с.
3. Етимологічний словник української мови: / За ред. О. Мельничука: В 7-ми т. – К., Т. 1-7. – 1982 – 2012

Павленко Наталія,
студентка 6 МУ
ННІ гуманітарної освіти
Науковий керівник – **кандидат педагогічних наук,**